

Першыя крокі міласэрнасці. 3 гісторыі Гродзенскага Таварыства Чырвонага Крыжа

Крыніца публікацыі: Цішчанка, Я. Першыя крокі міласэрнасці. 3 гісторыі Гродзенскага Таварыства Чырвонага Крыжа / Я. Цішчанка // Маладосць. – 2015. - № 7. – С. 146 – 148.

16 чэрвеня 1867 года з міністэрства ўнутраных спраў гродзенскаму губернатару прыйшоў цыркуляр, у якім паведамлялася, што 23 мая 1867 года надрукаваны статут Таварыства апекі над параненымі і хворымі воінамі ў ваенны час і выслана шэсць яго экзэмпляраў. 31 ліпеня 1867 года віленскі генерал-губернатар пытаўся ў гродзенскага: «Якое зроблена вамі распараджэнне па цыркуляры...». У той жа час прыйшоў указ Сената пра «раздрукоўку і рассылку статута». Вядома таксама, што 3 чэрвеня 1868 года з Гродна быў накіраваны адказ, які ўтрымліваў спіс асоб, «што прынялі на сябе званне членаў Таварыства апекі над параненымі і хворымі воінамі». У спіс уключаны: заснавальнік – стацкі саветнік Янакіеў, шэсць рэальных членаў і два спаборнікі. Арганізацыйныя дзеянні адбыліся і ў павятовых гарадах. Паведамлялася, што выказалі жаданне быць членамі таварыства: 7 студзеня 1868 года – 7 чалавек у Бельскім павеце, 10 студзеня – 10 у Слоніўскім, 16 лютага – 4 у Кобрынскім, 22 сакавіка – 34 у Брэсцкім, 8 чэрвеня – 7 у Беластоцкім. Адначасова прыводзіліся дадзеныя пра збор грашовых сродкаў – дабрачынных ахвяраванняў. Так, у Брэсце было сабрана 95 рублёў, а самы распаўсюджаны ўнёсак (памер залежаў ад саслоўя) склаў 3 рублі. Цікава таксама тое, што толькі ў Брэсце сярод тых, хто запісаўся ў члены таварыства, былі медыкі – доктар Валадкевіч і назіральнік шпіталю Лявіцкі, астатнія члены ў большасці з’яўляліся прадстаўнікамі адміністрацыйнай і саслоўнай эліты. У выніку 4 лістапада 1873 года ў Галоўнае ўпраўленне Таварыства апекі над параненымі і хворымі воінамі ад Гродзенскай губерні паступіла «148 руб. 39 3/4 коп.».

Трэба адразу адзначыць, якую ролю адводзілі ўлады дзейнасці таварыства. Пра яе сведчыць тое, што ў 1903 годзе старшынёй Гродзенскага мясцовага ўпраўлення Таварыства Чырвонага Крыжа з’яўляўся гродзенскі губернатар Сталыпін, а яго жонка з’яўлялася апякункай Абшчыны сяцёр міласэрнасці.

Арганізацыйныя пераўтварэнні прайшлі ў 1877-м. Да 25 чэрвеня мясцовы камітэт Брэсцка-Граеўскай чыгункі ў Беластоку прыняў назву Беластоцкі камітэт Таварыства апекі над параненымі і хворымі воінамі (старшыня — Ангель), а 30 верасня было дазволена адкрыццё другога мясцовага камітэта Таварыства апекуноў у Беластоку. Гэты год адзначыны таксама першым выданнем справаздачы Гродзенскага мясцовага ўпраўлення (старшыня – жонка губернатара Зурава). Далей было выдадзена шэсць такіх справаздач (за гады 1879, 1880, 1881, 1903, 1904) –

але ўжо Гродзенскага мясцовага ўпраўлення Расійскага Таварыства Чырвонага Крыжа. Перайменаванне адбылося ў 1879 годзе.

Асабліваю значнасць таварыства набывала ў перыяд ваенных дзеянняў, а менавіта падчас Руска-турэцкай (1877–1878), Руска-японскай (1904–1905), Першай сусветнай (1914–1918) войнаў. У гэтыя гады Таварыства ўдзельнічала ў арганізацыі медыцынскай дапамогі арміі, накіроўваючы падрыхтаваныя ім кадры, санітарны інвентар, правізію, вопратку, забяспечвала аказанне лячэбнай дапамогі і догляд у санітарных установах прыфрантавага боку, абсталёўваючы і ўкамплектоўваючы іх, выплочвала матэрыяльную дапамогу інвалідам вайны і сем'ям тых, хто загінуў.

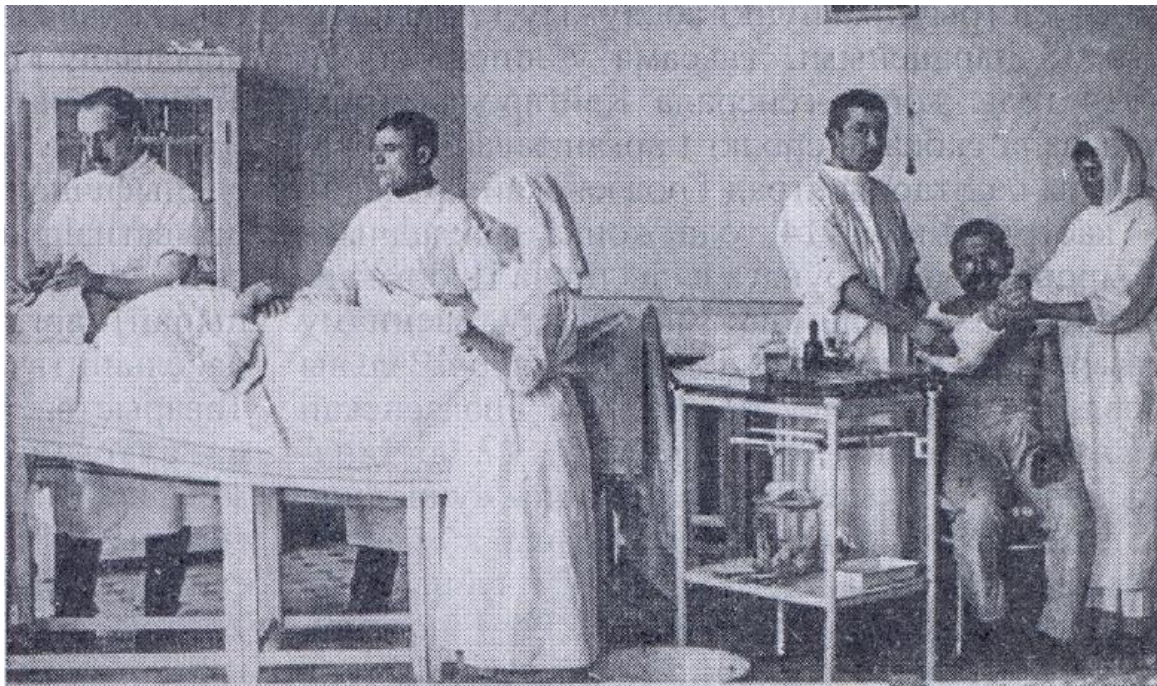

Прыезд Мікалая II у Гродзенскую крэпасць.

У 1877–1878 гадах прадстаўнікі таварыства прымалі санітарныя цягнікі, што прыбывалі на станцыю Гродна, пераводзілі параненых на лячэнне ў медыцынскія ўстановы горада. Такія цягнікі былі прыняты 29 жніўня, 2 і 26 верасня 1877 года. 20 красавіка 1878 года з 222 дастаўленых раненых было накіравана: 9 – у Гродзенскі лазарэт Чырвонага Крыжа, 213 – у Гродзенскі ваенны шпіталь. У студзені 1879 года Кобрынскі мясцовы камітэт Таварыства атрымаў дазвол ад гродзенскага губернатара на правядзенне вечара і розыгрыш латарэі на суму 300 рублёў напярэдадні вадохрышчанскага кірмашу.

У сувязі з Руска-японскай вайной 12 лютага 1904 года Віленскае акружнае ваенна-медыцынскае ўпраўленне звярнулася да гродзенскага губернскага ўрачэбнага інспектара з прапановай сфарміраваць урачэбна-санітарны атрад Чырвонага Крыжа для адпраўкі на Далёкі Усход. Меркавалася, што пггат атрада складзе старшы ўрач (хірург) з акладам 500 рублёў і чатыры малодшыя ўрачы (два хірургі і два тэрапеўты) з акладам

350 рублёў. Ужо 5 сакавіка ў адказ на прапанову паведамляліся прозвішчы ўрачоў, якія выказалі жаданне ўвайсці ў склад атрада: Адольф, Благушэўскі, Вінаградаў, Жданаў, Жаланткоўскі, Эпштэйн. У тым жа 1904-м Гродзенскае аддзяленне Расійскага Чырвонага Крыжа накіравала лагерныя палаткі, ложка, коўдры, бінты, вату, іншую санітарную маёмасць для разгортвання працы палявога лазарэта на 25 месцаў на станцыі Харбін. У гэтым лазарэце на працягу года працавала шэсць сясцёр міласэрнасці. Выдаткі Гродзенскага мясцовага ўпраўлення Таварыства Чырвонага Крыжа на аказанне дапамогі хворым і параненым на Далёкім Усходзе за 1904 год склалі «42 248 руб. 86 1/2 коп.» (на ўтрыманне абшчыны сясцёр міласэрнасці на той самы год пайшло толькі «1 444 руб. 59 1/2 коп.»).

Правязачная дабравольнага санітарнага атрада Гродзенскай крэпасці. 1 лістапада 1914 года

Пачатак Першай сусветнай вайны выклікаў неабходнасць шырокай дабрачыннай дзейнасці. Як дэманструе аналіз шматлікіх гістарычных дакументаў, такая дзейнасць у 1914–1915 гадах ажыццяўлялася ў Гродзенскай губерні праз збор грашовых сродкаў, прадуктаў і адзення насельніцтвам і рознымі грамадскімі аб'яднаннямі, якія тым самым аказвалі істотную падтрымку працы Таварыства Чырвонага Крыжа. Збор грашовых сродкаў дасягаўся самымі рознымі акцыямі: ахвяраваннямі, кубкавым зборам, латарэяй, продажам білетаў на музычныя вечары, спектаклі, наведванне кінематографу, продаж нацыянальных сцяжкоў і інш. Выкладзем толькі некаторыя гістарычныя звесткі, што адлюстроўваюць разгорнутую дабрачынную дзейнасць. 4 жніўня 1914 года ў Кобрыне насельніцтва сабрала 3 000 рублёў з мэтай адкрыцця лазарэта на 100 месцаў. 7 жніўня таго ж года Быценскі валасны сход Слонімскага павета ахвяраваў 50 рублёў на карысць Чырвонага Крыжа. У

ліпені-жніўні 1914 года 11 дваран-землеўладальнікаў Ваўкавыскага павета выступілі з ініцыятывай адкрыць у маёнтках лякарні для параненых, што ідуць на папраўку. Як варыянт разглядалася таксама стварэнне і ўтрыманне лазарэта ў Ваўкавыску. Аднак армейскія ўлады палічылі за больш патрэбнае пашырэнне і фінансаванне харчова-перавязачнага пункта на станцыі Ваўкавыск. Для працы ў ім былі прыцягнуты сем сясцёр міласэрнасці і ўрач Крушэўскі. З 20 верасня па 24 кастрычніка пункт абслужыў 17 цягнікоў з 6 938 параненымі. Таксама ў ліпені-жніўні 1914 года жонка генерала Кайгародава прапанавала сабраць сродкі і арганізаваць дабрачынны санітарны атрад Гродзенскай крэпасці. У кастрычніку 1914 года жонка выпадчыка Жыровіцкага духоўнага вучылішча Цэбрыкава ініцыявала дапамогу мясцоваму ваеннаму лазарэту. 24 кастрычніка 1914 года яўрэі Зэльвы перадалі 100 рублёў на патрэбы Гродзенскай абшчыны сясцёр міласэрнасці. 17 лістапада яўрэйскае насельніцтва Гродна «учредило 25 коек», для чаго быў створаны камітэт у складзе 21 чалавека, у тым ліку зубны ўрач Анцалевіч, урачы Замкоўскі, Роутэнштэйн, Хазан, Шапіра, Эпштэйн. 8 студзеня 1915 года Лідскі мясцовы камітэт Таварыства Чырвонага Крыжа (старшыня — Кабылінскі) вырашыў у сувязі з тым, што сабраных грошай («563 руб. 62 коп.») недастаткова для арганізацыі лазарэта або патраната, пусціць іх на закупкі і адпраўку закупленага на склады таварыства. К 1 красавіка 1915 года ў Брэст-Літоўскім раёне дзейнічала шэсць патранатаў на 76 месцаў для прызнання непрыгоднымі для вайскавай службы і не маючымі сродкаў для існавання прадстаўнікоў ніжэйшых чыноў. Чатыры патранаты размяшчаліся ў мястэчку Высокае і ўтрымліваліся за кошт сродкаў мясцовага камітэта (старшыня — Гутоўскі) Таварыства Чырвонага Крыжа.

Другім накірункам дзейнасці Гродзенскага аддзялення Расійскага Таварыства Чырвонага Крыжа з'яўлялася арганізацыя аказання медыцынскай і матэрыяльнай дапамогі насельніцтву, якое пацярпела ад стыхійных бедстваў. Так, 25 мая 1881 года Слонім быў ахоплены пажарам. Для дапамогі пацярпелым Гродзенскае мясцовае ўпраўленне (старшыня — Цэймерн) накіравала 200 рублёў уласных сродкаў, арганізавала збор ахвяраванняў для наступнага іх накіравання ў камітэт па аказанні дапамогі пацярпелым ад пажару. А Галоўнае ўпраўленне Расійскага Таварыства Чырвонага Крыжа ў сувязі з гэтым вылучыла 500 рублёў. Гродзенскае Таварыства ажыццяўляла збор сродкаў для пацярпелых ад землятрэсу жыхароў гарадоў Вернага (1887—1889) і Шэмахі (1901), для пацярпелага ад неўраджаю насельніцтва цэнтральных губерній Расіі (1898, 1901), для пагарэльцаў у Кобрыне (1896).

Трэцім накірункам дзейнасці адзначанага таварыства ў разгледжаны перыяд трэба прызнаць выкананне ўскоснай ролі ў аказанні медыцынскай дапамогі грамадзянскаму насельніцтву ў мірны час. Для гэтага таварыства праводзіла падрыхтоўку медыцынскага персаналу і стварала свае лячэбныя ўстановы. Такім чынам, дзейнасць персаналу і ўстаноў Чырвонага Крыжа забяспечвала наяўнасць спецыфічнай формы (нароўні з

дзяржаўнай, прыватнапрактыкуючай, грамадзянскай, гарадской, фабрычна-заводскай, страхавой медыцынай) арганізацыі медыцынскай дапамогі насельніцтву. Галоўнае ўпраўленне Расійскага Таварыства Чырвонага Крыжа ў 1900 годзе на адкрыццё Гродзенскай абшчыны сясцёр міласэрнасці вышучыла 2 800 рублёў. Аналіз гістарычных матэрыялаў паказвае, што фінансава-арганізацыйны бок працы Гродзенскага Таварыства Чырвонага Крыжа быў дастаткова важным, яму надавалася значная ўвага, а вядзенне прыходна-расходнай дакументацыі выконвалася вельмі адказна. З фінансавай справаздачы за 1902 год вынікае, пгго грашовыя сродкі прыйшлі ад ахвяраванняў, членскіх узносаў, працэнтаў на капітал, а пайшлі на ўтрыманне Абшчыны сясцёр міласэрнасці, адкрыццё пры ёй амбулаторыі, аказанне дапамогі пацярпелым ад неўраджаю 1901 года, шамахінскага землятруса, хворым і параненым на Далёкім Усходзе. Сёстры абшчыны неслі варту ў гродзенскім ваенным шпіталі і даглядалі хворых у прыватных дамах. 8 мая 1905 года Галоўнае ўпраўленне Расійскага Таварыства Чырвонага Крыжа прызнала магчымым усталяваць наступны штат для Гродзенскай Абшчыны сясцёр міласэрнасці: галоўны ўрач, пяць урачоў-спецыялістаў, пяць урачоў-выкладчыкаў. Па дадзеных Саўко (1990) ў 1910 годзе абшчына мела лазарэт на дзевяць коек і амбулаторыю, у якой за год было прынята больш як 7 000 хворых прычым, каля 25 працэнтаў — бясплатна. Апякунскі Савет абшчыны (апякунка Ушакова) 11 снежня 1913 года выбраў на пасады: галоўнага ўрача — Завадскага, старшых ардынатараў — доктара медыцыны Куркоўскага і ўрача Роутэнштэйна, малодшых ардынатараў — доктара медыцыны Энгельгарда, урача Саета, урачэй-спецыялістаў — Гаухмана і Эпштэйна. Аднак у маі 1914 года быў ужо іншы склад лячэбных устаноў абшчыны: загадчык Куркоўскі, старшыя ардынатары — Энгельгард і Гаухман, урачы — Сает, Шапіра, Эпштэйн. У Беластоку ў пачатку XX стагоддзя таксама дзейнічала Абшчына сясцёр міласэрнасці (старшыня — Быкава), якая мела сваю амбулаторыю. У ёй з кастрычніка 1904 года ў якасці хірурга і выкладчыка «усердно» працаваў выпускнік медыцынскага факультэта (1895) Варшаўскага ўніверсітэта Разенталь.